Öğrenme çıktısı: XI-XIII. yüzyıllardaki askerî ve siyasi faaliyetlerin Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasına etkilerini belirleyebilme

Anadolu'ya Yolculuk

Neden Anadolu?

Selçuklu ülkesine gelen Türkmen kalabalıklarına yurt gerekiyordu. Tuğrul Bey'in gözü bu yüzden Anadolu'ya çevrildi. Verimli toprakları, coğrafi ve stratejik konumu burayı cazip kılıyordu. İlk akınları 1015-1021'de Çağrı Bey keşif amacıyla yaptı, Tuğrul Bey'e Anadolu'nun fethedilebileceği müjdesini verdi. Dandanakan Zaferi'nden sonra akınlar arttı.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Malazgirt öncesi akınlar daha çok **keşif ve fetih**, sonrası ise **göç, imar ve iskân** amaçlıdır. Yani Türkler geçici değil, kalıcı olmak için gelmiştir.

Tarih şeridi

1040 Dandanakan
Selçuklular Gaznelileri yendi, devlet kuruldu.

1048 Pasinler
Bizans'la ilk büyük düzenli savaş, Selçuklular kazandı.

1064 Ani
"Doğu Kilidi" fethedildi. Alparslan'ın camisi İslamlaşmanın temelini attı.

1071 Malazgirt
Anadolu'nun kapıları açıldı.

1077 T. Selçuklu
Süleyman Şah, İznik merkezli devleti kurdu.

1096 I. Haçlı
Bizans'ın çağrısı ile başladı. Merkez Konya oldu.

1176 Miryokefalon
II. Kılıç Arslan zaferi, Türkler kalıcı oldu.

1243 Kösedağ
Moğollara yenilgi, 1308'de yıkılış.

Malazgirt Savaşı (temsilî)

Malazgirt: 26 Ağustos 1071

Taraflar: Sultan Alparslan, İmparator Romanos Diogenes.
Zaferin nedenleri: Turan taktiği, Bizans ordusundaki Uz ve Peçeneklerin Selçuklu tarafına geçmesi, Alparslan'ın askerî yeteneği.
Sonuç: İmparator esir düştü, Bizans güç kaybetti, beylikler kuruldu. **"Devlet ve vatan kuran zafer"** olarak anılır.

Ahlat: Alparslan'ın emriyle fethedildi, askerî üs oldu. Selçuklu mezar taşları ile Orhun yazıtlarının benzerliği, Türkistan kültürünün buradan yayıldığını gösterir.

Türkmenler: Ailelerini, çadırlarını, hayvanlarını ve kültürlerini de getirdiler. Bölge, XI-XIII. yüzyıllarda Türklerin ikinci anavatanı oldu.

Türkleşme: Anadolu'ya Türk nüfusunun yerleşmesi, dilin ve kültürün yayılmasıdır. **İslamlaşma:** Cami, medrese ve tekkelerle İslam kültürünün yerleşmesidir. Bu iki süreç birlikte yürümüştür.

Selçuklulardan önce de: Anadolu; Avrupa Hunları, Sabarlar, Hazarlar, Kıpçaklar, Peçenekler ve Oğuzlar gibi Türk topluluklarının akınlarına uğramıştı. Çağrı Bey'in keşif seferine yaklaşık üç bin atlı Türkmen katıldı.

Birinci Beylikler

Beylik	Bölge	Öne çıkan özellik	Eserler
Saltuklular	Erzurum ve çevresi	Saltuk Bey kurdu, Türkleşmeye katkı sağladı.	Tepsi Minare, Üç Kümbetler, Mama Hatun Külliyesi
Çaka Beyliği	İzmir ve çevresi	İlk Türk denizcisi Çaka Bey donanma kurdu. **1081**, Deniz Kuvvetlerinin kuruluş yılıdır.	Donanma
Artuklular	Hasankeyf, Mardin, Harput	Ticareti canlandıran eserler yaptılar.	Malabadi Köprüsü, Diyarbakır Surları, Zinciriye Külliyesi, Hatuniye Medresesi
Danişmentliler	Sivas ve çevresi	Anadolu'da ilk medreseleri yaptılar.	Kayseri ve Sivas Ulu Camii, Yağıbasan Medreseleri
Mengücekliler	Erzincan ve çevresi	Erzincan, Kemah ve Divriği çevresini imar ettiler.	Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (1985'te UNESCO listesine giren ilk yapımız)

Beyliklerin katkısı

- Fethedilen toprakları Haçlılara karşı korudular.
- Yeni şehir, kasaba ve köyler kurarak imarı başlattılar.
- Saray, imaret, kervansaray, köprü gibi sosyal yapılar inşa ettiler.
- Göçebe Türkleri yerleşik hayata geçirdiler, Türk-İslam medeniyetini geliştirdiler.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Askerî zafer **kapıyı açar**, ama yurdu kalıcı yapan **imar ve iskândır**. Beylikler bu nedenle Türkleşmede çok önemlidir.

Türkiye Selçuklu Devleti

Kuruluş (1077): Kutalmışoğlu Süleyman Şah İznik'i başkent yaptı. Horasan ve Azerbaycan'dan gelen Türkleri fethedilen yerlere yerleştirdi.
Miryokefalon (17 Eylül 1176): II. Kılıç Arslan, dar bir geçitte Manuel Komnenos'un ordusunu bozguna uğrattı. **"Devlet ve vatan koruyan zafer"** olarak anılır. Bizans savunmaya geçti.
En geniş dönem: Sinop ve Antalya alındı, I. Alâeddin Keykubad döneminde siyasi birlik büyük ölçüde sağlandı, sınırlar bugünkü Türkiye'ye yaklaştı.
Yıkılış: 1243'te Kösedağ Savaşı'nda Moğollara yenildi. 1308'de devlet sona erdi, yerine yaklaşık 20 Türk beyliği kuruldu.

DİKKAT!

Malazgirt: Anadolu'yu Türklere **açtı**.
Miryokefalon: Anadolu'nun Türk yurdu olduğunu **kanıtladı**.

Kale kent: Türkler eski kentlere yerleşti, kimi yerde yıkılanın yanına yeni yapılar, kimi yerde yeni kentler kurdu. Eski kaleleri onardılar, yenilerini yaptılar. Askerler aileleriyle kalelerde kalınca kale etrafında kentler gelişti. Müslüman olmayan halka din ve inanç özgürlüğü tanındı.

Notlarım

Haçlı Seferleri

Haçlı ordusu Anadolu'da (temsilî)

Neden yapıldı?

- Dinî görünüm: Kudüs'ü Müslümanlardan almak
- Asıl amaç: yeni ülkeler fethetmek
- Bizans'ın Türklere karşı Papa'dan yardım istemesi
- İpek ve baharat yollarını ele geçirme umudu

1095-1291 arasında 8 sefer yapıldı. Askerlerin zırhındaki haç işareti seferlere adını verdi.

Sefer	Neden	Türk tarafı	Sonuç
I. Haçlı	Bizans'ın yardım isteği	I. Kılıç Arslan savundu, İznik düşünce başkent Konya oldu.	Urfa, Antakya, Kudüs alındı.
II. Haçlı	Zengî'nin 1144'te Urfa'yı alması	Sultan Mesud savundu.	Haçlılar başarısız. Batılılar Anadolu'ya **Türkiye** demeye başladı.
III. Haçlı	Selâhaddin Eyyûbî'nin 1187'de Kudüs'ü alması	Selçuklular yine mücadele etti.	Haçlılar amacına ulaşamadı.

Doğu'dan Batı'ya geçenler

Ürün: Şeker, portakal, şifalı bitkiler, ipek halı, porselen, cam.
Buluş: Yel değirmeni, pusula, usturlap, barut, kâğıt, matbaa.

Diğer sonuçlar

Selçuklu sınırları daraldı, Bizans geçici olarak güçlendi. Doğu ile Batı arasındaki ticaret arttı, Akdeniz limanlarının önemi yükseldi.

Konya'yı savunan genç melike

II. Haçlı Seferi yıllarında Bizans Konya'yı kuşattı. Sultan Mesud'un adı kaynaklara geçmeyen kızı, şehri en önde savundu. Türk kadınının vatan savunmasındaki yerinin eşsiz bir örneği oldu. Bu ruh Millî Mücadele'de de görüldü.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Haçlı Seferleri yıkıma yol açsa da **Doğu ile Batı'yı tanıştırdı**. Savaşlar bile kültür alışverişine neden olmuştur.

Neden-sonuç zinciri

1089
Bizans İmparatoru Alexios Komnenos, Ege ve Marmara'ya ulaşan Türklere karşı Papa'dan asker istedi.

→

I. Haçlı
İlk Haçlı ordusu 1096'da İstanbul'a ulaştı. İznik kaybedildi, başkent Konya oldu.

→

II. Haçlı (1147-1148)
Zengî'nin Urfa'yı almasıyla Alman ve Fransız orduları geldi, başarısız oldu.

→

III. Haçlı (1189-1192)
Selâhaddin Eyyûbî'nin Kudüs'ü almasıyla başladı. Haçlılar amacına ulaşamadı.

İlk üç sefer neden önemli? 8 seferin ilk üçü sınırlarımızda gerçekleştiği için Türk tarihi açısından daha önemlidir. I. Haçlı Seferi, Türklerin vatan savunmasındaki ilk sınavlarından biri oldu: I. Kılıç Arslan, Anadolu'nun kolayca işgal edilemeyeceğini Batı dünyasına gösterdi.

Öğrenme çıktısı: XI-XIII. yüzyıllardaki askerî ve siyasi faaliyetlerin Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasına etkilerini belirleyebilme

İmar ve İskân

İmar: Bir yeri bayındır hâle getirmektir. **İskân:** İnsanları bir yere yerleştirmektir. Selçuklu sultanları Konya, Kayseri, Aksaray, Niğde gibi şehirlerde planlı biçimde yeni yapılar yaptırdı, Türk nüfusunu buralara yerleştirdi.

Yapı	Görevi	Örnek
Ulu cami	Şehrin simgesi. Çevresinde Türk mahalleleri oluştu.	Konya Alâeddin, Kayseri ve Afyonkarahisar Ulu Camii, Niğde Alâeddin
Medrese	Bilim ve düşünce merkezi. Kasabaları kültür merkezine çevirdi.	Cacabey Medresesi (Kırşehir), Gök Medrese (Sivas)
Darüşşifa	Hastane. Dâhiliye, göz, cilt, ruh hastalıkları tedavi edilir, tıp öğretilirdi.	I. İzzeddin Keykâvus Darüşşifası, Gevher Nesibe Darüşşifası
Kervansaray	35-40 km arayla kurulur. Yolcular üç gün ücretsiz konaklar, güvenlik devletçe sağlanırdı.	Sultanhanı (Aksaray), Evdir Han (Antalya), Karatay Hanı (Kayseri)
Kümbet	Selçuklu döneminde gelişen, kendine özgü yapısı olan anıt mezar.	II. Kılıç Arslan Kümbeti, Döner Kümbet, Ulu Kümbet
Külliye	Cami, medrese, hastane, aşhane gibi yapıların bir aradalığı.	Hunad Hatun Külliyesi

Bir Selçuklu kervansarayının taç kapısı (temsilî)

Bir tür sigorta

Yolda zarar gören tüccarın kaybını devlet karşılardı. Böylece Anadolu güvenli bir ticaret yoluna dönüştü.

Tıpta ilk

Uygulamalı tıp eğitimi Anadolu'da ilk kez Kayseri'de, Gevher Nesibe Darüşşifası'nda verilmeye başlandı.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

İmar, iskân ve inanç özgürlüğü halkın güvenini kazandı, **Türk hâkimiyetini kalıcı** yaptı. Askerî zaferle başlayan süreç, kültürle tamamlandı.

Kültür kuşaktan kuşağa

Türkmenler Anadolu'ya yalnız ordularını değil, yaşam biçimlerini de getirdi. Yoğurt ve ekmekli sofralar, dokunan kilimler, kopuzla söylenen türküler, düğün yemekleri bugün bile sürüyor. Bir yurdun Türkleşmesi günlük hayatta da yaşanmıştır.

Sıra sende: Bu dönemin askerî ve siyasi olaylarının Anadolu'nun Türkleşip İslamlaşmasına etkisini anlatan kısa bir metin yaz. Yakınındaki bir Selçuklu ya da beylik eserinin görseliyle afiş yap.

Öğrenme çıktısı: XI-XIII. yüzyıllardaki askerî ve siyasi faaliyetlerin Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasına etkilerini belirleyebilme

Haritada Anadolu'nun Türkleşmesi

Haritayı okuyalım

- **Pasinler** (1048) ve **Malazgirt** (1071) doğudadır; Türkler Anadolu'ya doğudan girdi. Van Gölü kıyısındaki **Ahlat** akınların üssü oldu.
- Beylikler: Saltuklular **Erzurum**, Mengücekliler **Erzincan-Divriği**, Danişmentliler **Sivas-Tokat-Niksar**, Artuklular **Hasankeyf-Mardin-Harput**, Çaka Beyliği **İzmir**.
- İlk başkent **İznik'ti** (1077); I. Haçlı Seferi'nde kaybedilince **Konya** başkent oldu. **Kösedağ** Sivas ile Erzincan arasındadır.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Beyliklerin Anadolu'nun farklı bölgelerinde kurulması, Türkleşmenin **aynı anda birçok bölgede** ilerlediğini gösterir.

Birinci beylikler: yıllar ve eserler

Beylik	Yıllar	Öne çıkan bilgi ve eser
Saltuklular	1072-1202	Kale Cami, Ulu Cami, İki Kümbetler (Erzurum)
Danişmentliler	1080-1178	Tokat ve Niksar'daki Yağıbasan Medreseleri Anadolu'daki ilk medreselerdir. Tokat Melik Gazi ve Kulak kümbetleri
Mengücekliler	1080-1228	Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, beyliğin en eski eseridir.
Çaka Beyliği	1081-1093	Çaka Bey o dönemin en modern savaş gemileriyle donanma kurdu.
Artuklular	1102-1231	Malabadi Köprüsü dünyanın en büyük ve en uzun taş kemerli köprüsüdür, UNESCO listesindedir.

Siyasi birlik: Miryokefalon zaferinin ardından Danişmentli, Saltuklu ve Mengücekli toprakları Türkiye Selçuklu Devleti'ne katıldı. Kuzeyde Sinop, güneyde Antalya'nın fethiyle devlet iki denize de kıyı kazandı. I. Alâeddin Keykubad döneminde Alâiye (Alanya) ve Alara kaleleri de alındı; devlet en geniş sınırlarına bu dönemde ulaştı. Batıdan Haçlı ve Bizans saldırılarına uğrayan devlet, bu kez doğudan **Moğol istilasıyla** karşılaştı: 1243 Kösedağ'da Sultan II. Gıyâseddîn Keyhüsrev Moğollara yenildi ve devlet Moğol hâkimiyetine girdi.

Kendimi Deniyorum

A. Doğru mu, yanlış mı?

Cümle doğruysa "D", yanlışsa "Y" yazınız.

☐ 1. Malazgirt Savaşı Alparslan döneminde yapılmıştır.
☐ 2. Miryokefalon "devlet ve vatan kuran zafer" olarak anılır.
☐ 3. Çaka Bey ilk Türk denizcisi olarak bilinir.
☐ 4. Haçlı Seferleri Avrupa'ya bazı buluşları taşımıştır.
☐ 5. Kervansaraylarda yolcular her zaman ücret öderdi.

B. Eşleştirelim

Kavramın harfini ilgili açıklamanın başındaki kutuya yazınız.

A) Ani	☐	Anıt mezar türü
B) Kümbet	☐	Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurucusu
C) Süleyman Şah	☐	Hastane
D) Artuklular	☐	Anadolu'nun Doğu Kilidi
E) Darüşşifa	☐	Malabadi Köprüsü'nü yaptıran beylik

C. Boşlukları dolduralım

Kelimeler: **Konya** **1071** **Kösedağ** **Türkiye**

1. Malazgirt Savaşı ..... yılında yapılmıştır.
2. Batılılar Anadolu'ya II. Haçlı Seferi'nden sonra ..... dedi.
3. İznik'ten sonra başkent ..... olmuştur.
4. Selçuklular 1243'te ..... Savaşı'nda Moğollara yenildi.

D. Düşünelim, yorumlayalım

1. Bir Selçuklu kervansarayında tüccar üç gün ücretsiz kalabilmekte, yolda malı çalınırsa kaybı devlet karşılamaktadır.

a) Bu uygulamalar ticareti nasıl etkilemiştir?
b) Bu uygulamalar Anadolu'nun Türkleşmesine nasıl katkı sağlamış olabilir? Yorumlayınız.

2. Bir benzetmeye göre Malazgirt, Anadolu'nun kapısını Türklere açmış; Miryokefalon ise bu kapıyı Bizans'a kapatmıştır.

a) Bu sözle anlatılmak isteneni iki savaşın sonuçlarıyla açıklayınız.
b) Askerî zaferler tek başına yeter miydi? İmar ve iskânın önemini yazınız.

Bu konunun şarkısını Onur Akmeşe YouTube kanalından dinlemeyi unutmayın!